

Voorlopige hechtenis nieuwe stijl: Detentie onder elektronisch toezicht.

Karel Van Cauwenberghe^a

^a Onderzoeksrechter Antwerpen en voorzitter van de Vereniging van onderzoekersrechters (Corresp.: Karel.Vancauwenberghe@just.fgov.be).

Momenteel ligt in de Kamer een wetsontwerp ter discussie houdende diverse bepalingen betreffende Justitie (Doc 53 2429/001). Hierbij wil de regering o.a. detentie onder elektronisch toezicht invoeren in het kader van de voorlopige hechtenis. Het wetsontwerp werd op 6/11/2012 in Commissie goedgekeurd (Doc 53 2429/008) en stond op de agenda van de plenaire vergadering op 28/11/2012. Reeds eerder werden wetsvoorstellen ingediend rond dit thema (cfr. Doc 53 31/1 en Doc 53 1209/1). Telkens, en ook nu, wordt verwezen naar de overbevolking in de gevangenissen en het groot aantal beklaagden binnen deze gevangenispopulatie: *“Het penitentiair landschap heeft thans te maken met een tekort van ongeveer 2 000 plaatsen en bovendien blijkt uit de prognose een toenemende verhoging van het aantal gedetineerden, en dit met 400 per jaar.”* (Memorie van Toelichting). De Memorie van Toelichting wijst er ook op dat het niet gaat om een aanvullende modaliteit bij de invrijheidstelling onder voorwaarden, maar wel degelijk om een specifiek aanhoudingsbevel en dat het gaat om een populatie die zonder die mogelijkheid in de gevangenis zou zijn opgesloten. De hoofdbetrachting is dus om een verschuiving te krijgen van de gevangenis naar een adres (te bepalen door de onderzoeksrechter of de raadkamer – momenteel voorziet het ontwerp geen mogelijkheid voor de K.I.) buiten de gevangenis. Op zich is er helemaal geen bezwaar om alternatieven te bedenken voor de voorlopige hechtenis om op die manier de druk op de gevangenissen te verlichten. De praktische haalbaarheid van het thans voorgestelde systeem zou echter wel eens roet kunnen strooien in de plannen van de regering. Nochtans zijn de plannen ambitieus. In de persmededeling van de F.O.D. Justitie dd. 13/11/2012 lezen we het volgende: *“Volgens schattingen zou het aantal personen dat hiervoor in aanmerking komt, goed zijn voor zo’n 5 tot 10% van de huidige*

dagpopulatie. Per dag zitten er zo een 4000 personen in voorhechtenis, dus komt het aantal personen dat in aanmerking komt voor een enkelband met GPS neer op een 200- tot 400-tal dossiers per dag, ofwel een gemiddelde gevangenis” (www.justitie.belgium.be).

De onderzoeksrechter heeft momenteel drie mogelijkheden wanneer iemand voorgeleid wordt. Ofwel aanhouden, ofwel de inverdenkinggestelde in vrijheid stellen onder voorwaarden, ofwel hem of haar zonder meer terug in vrijheid te stellen. In het eerste geval is de beslissing ingegeven door het feit dat het absoluut noodzakelijk is dat de inverdenkinggestelde wordt opgesloten. Vergeten we niet dat de voorlopige hechtenis in eerste instantie een veiligheidsmaatregel is. In het tweede geval is er ook reden tot aanhouding, maar kan mits opleggen van bepaalde voorwaarden de veiligheid gegarandeerd worden. In het laatste geval is er geen absolute noodzakelijkheid of zijn er misschien te weinig ernstige aanwijzingen van schuld. Zoals het wetsontwerp thans voorligt is het de bedoeling om voor de eerste categorie een bijkomende mogelijkheid te voorzien onder de vorm van detentie onder elektronisch toezicht.

De eerste vraag die dan rijst is of de openbare veiligheid op dezelfde wijze beschermd wordt via de nieuwe modaliteit als iemand effectief opsluiten in de gevangenis. Hoe zal men bv. onmiddellijk kunnen reageren als blijkt dat de betrokkene zich niet houdt aan zijn thuisdetentie? Een bijkomende zware taak voor de politie? Dit lijkt me al niet evident. De situatie is immers totaal anders t.o.v. iemand die vrij is onder voorwaarden. Daar heeft de rechter het niet noodzakelijk gevonden om iemand op te sluiten en worden voorwaarden opgelegd om betrokkene te helpen om terug te functioneren in de samenleving. Bij detentie onder elektronisch toezicht is het de bedoeling dat de betrokkene permanent op het adres verblijft dat hem is toegewezen, wat dus een veel strenger regime is dan een vrijlating onder voorwaarden. Wie het publiek kent dat doorgaans voor de onderzoeksrechter verschijnt weet dat een groot deel geen vast adres heeft. Voor deze verdachten zal het dus niet mogelijk zijn om een detentie onder elektronisch toezicht te voorzien. Men kan zich af-

vragen of hierdoor geen discriminatie ontstaat ten opzichte van in verdenking gestelden die wel een vast adres hebben. Voor verdachten zonder vast adres lijkt het veel moeilijker, zometeen onmogelijk om van deze modaliteit te genieten. Discriminatie? Bovendien moet men er goed rekening mee houden dat wanneer iemand voor de onderzoeksrechter wordt geleid met het oog op een aanhouding, het aanhoudingsbevel binnen de 24u. moet afgeleverd en betekend worden aan de in verdenking gestelde. Hoe kan een onderzoeksrechter binnen dit kort tijdsbestek voldoende informatie verzamelen om te beslissen om de detentie te laten uitvoeren op een bepaald adres? Als er een vast adres is zal men toch minstens een aantal gegevens moeten krijgen omtrent de thuissituatie. Wie woont er samen met de in verdenking gestelde? Zijn de andere huisgenoten wel opgewassen tegen de aanwezigheid van iemand tegen wie een gerechtelijk onderzoek loopt? Is het wel verantwoord om de familiale omgeving te verplichten een verdachte terug op te nemen in familiale kring? Kunnen andere bewoners op het adres van verdachte zich verzetten tegen die maatregel? Het lijkt me noodzakelijk dat toch een minimum aan informatie zal moeten verzameld worden via bv. een beknopt voorlichtingsrapport om na te gaan of deze vorm van detentie enige kans op slagen heeft.

En als er geen vast adres is, hoe kan de onderzoeksrechter binnen de korte termijn die hem nog rest (meestal slechts enkele uren) bv. een instelling vinden die bereid is de betrokkene op te nemen onder dit nieuwe statuut? Kan een instelling verplicht worden iemand op te nemen?

Gelet op het voorgaande lijkt het me onmogelijk dat de onderzoeksrechter op het ogenblik van de voorleiding in staat zal zijn om een aanhoudingsbevel af te leveren dat moet uitgevoerd worden onder de vorm van een detentie onder elektronisch toezicht. Men moet zich toch goed realiseren dat op het ogenblik dat een verdachte bij de onderzoeksrechter wordt gebracht het grootste deel van de 24u. al verstreken is en er weinig of geen tijd rest om die noodzakelijke info te verzamelen. Het lijkt me dan ook veel realistischer deze modaliteit voor te behouden aan de raadkamer (en in voorkomend geval aan de K.I.). Bij de eerste handhaving door de raadkamer zal er immers meer informatie voorhanden kunnen zijn die toelaat met kennis

van zaken een beslissing in de ene of andere zin te nemen. Het zou wijs zijn om het wetsontwerp in die zin te wijzigen. Hieruit vloeit dan ook voort dat er justitie-assistenten moeten ingeschakeld worden om de nodige informatie te verzamelen. Op basis van die informatie zou dan met kennis van zaken een gemotiveerde beslissing kunnen genomen worden.

Het principe dat de onderzoeksrechter bv. een verbod kan opleggen contacten (bezoek-telefonisch – per briefwisseling) te onderhouden met nominatim vermelde personen is in theorie wel nuttig, maar de vraag rijst hoe dit in geval van thuisdetentie kan gecontroleerd worden? In het arresthuis kan zulks vrij eenvoudig gecontroleerd worden, maar iemand die thuis verblijft of in een instelling verblijft is niet aan de strenge controle onderworpen zoals in een gevangenis. Het lijkt dan ook niet realistisch dat dit wordt opgenomen in de wet. Het collusiegevaar blijft in geval van detentie onder elektronisch toezicht zeer groot. Deze vorm van detentie lijkt dan ook uitgesloten in veel zaken waar nog verder onderzoek naar bewijsmateriaal en medeverdachten moet gevoerd worden.

Een voorlopig laatste probleem dat ik wil aansnijden is puur administratief, maar daarom niet minder belangrijk. Ook bij detentie onder elektronisch toezicht zal de in verdenking gestelde moeten opgeroepen worden om te verschijnen voor de raadkamer binnen de vijf dagen voor de eerste handhaving. Hier lijkt een praktisch probleem te bestaan, want het zal niet mogelijk zijn de betrokkene via fax op te roepen. De termijn van 5 dagen lijkt ook tekort om hem via de post te laten oproepen. (cfr. art. 21 §1 en 2 Wet Voorlopige hechtenis). Vraag is hoe die oproeping dan wel geldig kan geschieden.

Besluit

Alternatieven voor de voorlopige hechtenis zijn reeds voorhanden en worden waar mogelijk toegepast. Nieuwe alternatieven kunnen in theorie uiteraard extra mogelijkheden creëren voor de onderzoeksrechter, raadkamer en K.I. Men moet echter rekening houden met de praktijk en de dagdagelijkse realiteit bij voorleidingen. Het zou goed zijn dat de wetgever die realiteit eerst onder ogen ziet, vooraleer nieuwe alternatieven te creëren. In die zin zou het niet slecht zijn om

eerst enkele proefprojecten op te starten, vooraleer de wet in voege te laten treden. Een aantal praktische problemen werden hier al aangekaart. Een proefproject zal wellicht nog andere zaken aan het

licht brengen op basis waarvan de wet verfijnd kan worden en een meer realistisch antwoord kan geven op de problemen waarmee de voorlopige hechtenis thans geconfronteerd wordt.

CRIMINOLOGIE EN METHODOLOGIE / CRIME & CRIMINAL JUSTICE STATISTICS & METHODOLOGY

Panopticon Libri V: Criminografische ontwikkelingen II: van (victim)-survey tot penitentiaire statistiek

Lieven Pauwels^a en Saaske De Keulenaer^b

- ^a Docent, Directeur onderzoeksgroep SVA, Vakgroep strafrecht en criminologie, Universiteit Gent, (Corresp.: Lieven.Pauwels@ugent.be).
- ^b Wetenschappelijk vorser en Communicatieverantwoordelijke, FOD Justitie, Dienst voor het Strafrechtelijk beleid, (Corresp.: Saaske.DeKeulenaer@just.fgov.be).

Zopas verscheen de tweede editie van de reeks "Criminografische ontwikkelingen: van (victim)-survey tot penitentiaire statistiek", een initiatief van de leden van de Panopticon deelredactie "Criminografie en methodologie". Het boek werd voorgesteld tijdens een studienamiddag op 8 november 2012. Het betrof een co-productie tussen het Centrum voor Politiestudies en leden van de deelredactie "Criminografie en methodologie". In 2008 groeide een initiatief vanuit de deelredactie van de rubriek criminografie en methodologie van Panopticon om het hiaat in de Belgische criminografie te vullen en periodiek te rapporteren over de nog steeds zo moeilijk te vinden criminografische basisinformatie in ons land. Misschien drukken we ons ietwat verkeerd uit. Veel criminografisch materiaal is beschikbaar, zeker op niveau van de politiestatistiek, en recentelijk ook de parketstatistiek dankzij de inspanningen van de statistisch-analisten, maar de data zelf zijn niet zo maar eenvoudig toegankelijk voor iedereen. Bovendien zijn sommige databanken weinig bekend bij het bredere (criminologische) publiek. De deelredactie bestudeert criminografische data op diverse aggregatieniveaus en rapporteert nieuwigheden in het tijdschrift Panopticon. Echter, rubriekteksten zijn kort en zijn niet het forum om iets meer gedetailleerd te rapporteren over nieuwe bevindingen in het domein van de criminografie.

Dat kan wel middels de Panopticon Libri reeks, het tweejaarlijkse initiatief van de deelredactie. De deelredactie bestaat uit leden die elk op zich bijzonder goed geplaatst zijn om een deel van het versnipperde criminografische landschap te overzien.¹ Net als het eerste verzamelwerk is ook deze tweede editie zo opgebouwd dat het bericht over criminografische issues die zich afspelen op diverse echelons van de strafrechtsbedeling. De volgorde van de bijdragen hebben wij ook op die manier geschikt: statistische informatie kan gerangschikt worden volgens het niveau van de strafrechtsbedeling waarop de informatie slaat. Surveys vangen hiaten uit officiële registraties op en komen dus helemaal onderaan de ladder te staan, terwijl statistische penitentiaire info de top van de strafrechtsketen voorstelt en dus bovenaan de ladder komt te staan. De tweede editie bundelt acht bijdragen die elk afzonderlijk slaan op een echelon van de strafrechtsbedeling. Dr. Gerwinde VYNCKIER (vrijwillig post-doctoraal medewerker Onderzoeksgroep SVA) & dr. Wim HARDYNS (Onderzoeksgroep SVA) bijten de spits af in deze nieuwe reader en rapporteren over het aangiftegedrag in relatie tot leeftijd en herhaald slachtofferschap. Hiertoe bundelen ze data uit diverse edities van de Veiligheidsmonitor. Prof. dr. Henk ELFFERS (VU-Amsterdam & NSCR) en dr. Margit AVERDIJK (ETH Zürich & Universiteit Zürich) brengen een methodologische bijdrage over een heikel punt in slachtofferenquêtes, met name hun geldigheid. De auteurs beargumenteren namelijk dat slachtofferenquêtes het misdaadniveau nogal stevig overschatten. Dirk MOONS (Studiedienst

1 De deelredactie bestaat anno november 2012 uit L. PAUWELS (redactieverantwoordelijke), S. DE KEULENAER (redactiesecretaris), T. DECORTE, S. DELTENRE, E. DEVROE, H. ELFFERS, J. FORCEVILLE, R. KERKAB, E. MAES, D. MOONS, S. PLEYSIER, P. PONSAAERS, E. VAN DAEL, A. VERHAGE.